

ombudsman
veřejný ochránce práv

Dětský domov Humpolec, příspěvková organizace

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Libická 928, 396 01 Humpolec
Zřizovatel:	Kraj Vysočina
Ředitel:	Ing. Pavel Matoušek
Typ zařízení:	dětský domov
Kapacita:	32 dětí
Datum návštěvy:	13. až 14. března 2019
Datum vydání zprávy:	30. července 2019
Návštěvu provedly:	Mgr. Tereza Gajdušková, Mgr. Tereza Hanelová, Mgr. Anna Láníčková, PhDr. Soňa Cpinová

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

Obsah

Úvodní informace	3
Shrnutí	7
Prostředí	8
1. Vybavení a vzhled zařízení	8
2. Soukromí v koupelně a na toaletě	9
3. Návštěvní místnost	10
4. Kontakty na instituce	11
Pobyt dítěte v zařízení	12
5. Opatření ve výchově	12
6. Stravování	14
Zastupování dítěte a rozhodování o jeho záležitostech	16
7. Zastupování dítěte	16
Personál	18
8. Supervize	18
9. Personální zabezpečení	18
Přehled opatření k nápravě	19

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv¹ vykonávám činnost národního preventivního mechanismu, v jehož rámci provádím **systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě**. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.² Dětské domovy představují zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.³ Pracovníky jsou právníci, psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a umístěnými dětmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.⁴ Charakter návštěv je **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard péče o děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou v České republice.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Z každé systematické návštěvy **pořizuji zprávu, jejíž součástí mohou být návrhy opatření k nápravě**. Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k prevenci nebo odstranění špatného zacházení. Zpráva nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto může působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocenení náročné práce zařízení.

Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo.⁵ Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty. Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje, anebo odůvodněně navrhne jiný termín. Pro snazší orientaci poskytuji v závěru zprávy jejich přehled.

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu nezajištění bezpečí, nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromí, posilování závislosti na poskytované péči, anebo nerespektování sociální autonomie.

3 V souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

4 V souladu s § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

5 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná pokládám opatření, která považuji za naléhavá a přikládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna.

Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhne jeho alternativu.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. **Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁶ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení), včetně obdržného vyjádření, na svých internetových stránkách⁷ a v databázi Evidence stanovisek ochránce ESO.⁸

Po provedení série souvisejících návštěv **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a doručuji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní navštívené zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně formuluji standard dobrého zacházení. Cílem také je, aby zpráva byla k dispozici nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění nebo prevenci špatného zacházení.

6 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Veřejný ochránce práv - ombudsman [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 2018-02-05]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

8 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z: <http://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

Charakteristika zařízení

Dětský domov Humpolec je příspěvkovou organizací Kraje Vysočina. Předmětem jeho činnosti je zajišťování péče dětem s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Maximální kapacita zařízení je 32 dětí. V době systematické návštěvy bylo v zařízení evidováno 29 dětí, z čehož celkem 4 osoby pobývaly v domově na základě smlouvy o dobrovolném pobytu. Děti byly rozděleny do čtyř koedukovaných rodinných skupin po 7 až 8 dětech. V době návštěvy pět dětí pobývalo na internátní škole a dvě děti se nacházely v psychiatrické nemocnici.

Zařízení leží blízko centra města Humpolec a je součástí veřejné zástavby. Jedná se o tříposchodovou budovu se zahradou, ve které se nacházejí herní prvky (viz obr. 1 a 2), jež nabízejí možnosti sportovního a odpočinkového vyžití. Humpolec je okresní město, děti docházejí do místních škol (popř. také internátních škol) a zájmových kroužků.

Obr. 1 - průčelí budovy dětského domova

Obr. 2 - přilehlá zahrada

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 13. až 14. března 2019 bez předchozího ohlášení. Ředitel zařízení Ing. Pavel Matoušek, který v době návštěvy nebyl přítomen, byl o návštěvě telefonicky informován při jejím zahájení. Zaměstnankyně Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) předaly pověření k provedení návštěvy statutární zástupkyni ředitele,⁹ vyžádaly si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedly právničky Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. Tereza Gajdušková, Mgr. Tereza Hanelová a Mgr. Anna Láníčková. Na šetření se též podílela pověřená expertka z oboru speciální pedagogiky PhDr. Soňa Cpinová.

Zaměstnankyně Kanceláře navštívily rodinné skupiny umístěné v budově dětského domova. V rámci návštěvy pozorovaly podmínky a průběh péče o děti, studovaly spisovou dokumentaci, hovořily s vychovatelkami, vedoucí vychovatelkou, sociální pracovníci,

⁹ Tato zaměstnankyně působí podle vnitřního řádu jako sociální pracovnice a zastupující statutární orgán.

s dětmi i tzv. nezaopatřenými osobami, které v zařízení pobývají na základě smlouvy o dobrovolném pobytu. Na místě zastížený personál poskytl veškerou požadovanou součinnost, za což děkuji.

Výstupem návštěvy je tato zpráva, jejíž součástí jsou návrhy opatření k nápravě. Pro úplnost dodávám, že s ohledem na ochranu osobních údajů používám písmena, která neoznačují jméno ani příjmení konkrétního dítěte. Zařízení mimo rámec této zprávy sdělím, o které konkrétní dítě se v jednotlivých kazuistikách jedná.

Shrnutí

V zařízení jsem nenarazila na žádné případy špatného zacházení. V zařízení je zjevně patrná individuální pozornost pracovníků k dětem a důvěra dětí k pracovníkům. Ráda bych vyzdvihla přístup zařízení v podpoře dítěte v kontaktu s vnějším světem. To se týká například široké dostupnosti internetu či volnočasových aktivit mimo zařízení.

Pozitivně hodnotím snahu zařízení vést děti k **přípravě vlastní stravy každý týden v neděli**. Uvítala bych, kdyby zařízení zvážilo možnost postupného rozšíření této dobré praxe i na další dny v týdnu, popř. alespoň na část denního stravování.

V této zprávě se věnuji způsobu ukládání **opatření ve výchově**, ať už se jedná o snižování kapesného mimo zákonný rámec, či formu omezování vycházek v případě trestu za porušení povinností. Adresáty těchto opatření jsou nadto mnohdy i zletilé osoby, a proto ve zprávě apeluji na zařízení, aby s touto praxí přestalo a opatření nadále ukládalo pouze nezletilým dětem s nařízenou ústavní výchovou.

Ve zprávě vyzývám ke změně praxe v oblasti **zastupování dítěte** a rozhodování o jeho záležitostech v případech věcí zásadní důležitosti. Součástí zprávy je také několik připomínek k vnitřním prostorům zařízení a jejich vybavení, zejména ve vztahu k **právu dětí na respektování jejich soukromí**.

Touto cestou bych nakonec ráda poděkovala za poskytnutou součinnost zaměstnanců zařízení, kteří byli v době nepřítomnosti ředitele zařízení plně k dispozici. Věřím, že mnou doporučená opatření k nápravě zařízení pojme jako příležitost ke zlepšení poskytované péče a vzájemnému dialogu.

Prostředí

1. Vybavení a vzhled zařízení

Dětský domov je umístěn v tříposchodové, postarší budově v blízkosti centra města Humpolec. V přízemí jsou umístěny kanceláře personálu, prostor pro návštěvy, v patrech se nacházejí jednotlivé rodinné skupiny. Pro tzv. nezaopatřené osoby má dětský domov také vytvořen samostatný prostor v podkroví objektu, i s vlastní kuchyňkou. Velmi kladně hodnotím, že **zde mají starší obyvatelé dětského domova, stranou od mladších dětí, svoje soukromí.**

Každá rodinná skupina vždy disponuje obývacím pokojem s odpovídajícím vybavením, stolním počítačem a televizí. V zařízení je volně dostupná Wi-Fi síť. V obývacím pokoji se také nachází kuchyňský kout a větší jídelní stůl (viz obr. 3 a 4). Rodinná skupina má vždy čtyři ložnice pro až dvě děti. S ohledem na dané vnitřní stavební uspořádání jsou vždy dvě ložnice průchozí a dvě neprůchozí. Do průchozích ložnic se zpravidla umísťují mladší děti, do krajních ty starší, které si tak mohou zamknout svůj pokoj. Děti v průchozích pokojích však přicházejí o velkou část soukromí, jež pokoj jinak nabízí. **Stávající stavební uspořádání s průchozími pokoji hodnotím jako nevhodné.**

Prostory rodinných skupinek jsou barevné a působí živě. Pokoje dětí jsou vybaveny postelí, nočním stolem, skříňkami, hračkami i individuální výzdobou. Mnohé děti mají v pokoji vylepeny plakáty, nálepky a také vystaveny nejrůznější hračky a oblíbené předměty či fotky. Děti si mohou požádat o zámek na skříňku, avšak ne všechny této možnosti chtěly podle vlastního vyjádření využít. **K vybavení zařízení nemám výhrad.**

Obr. 3 - obývací pokoj

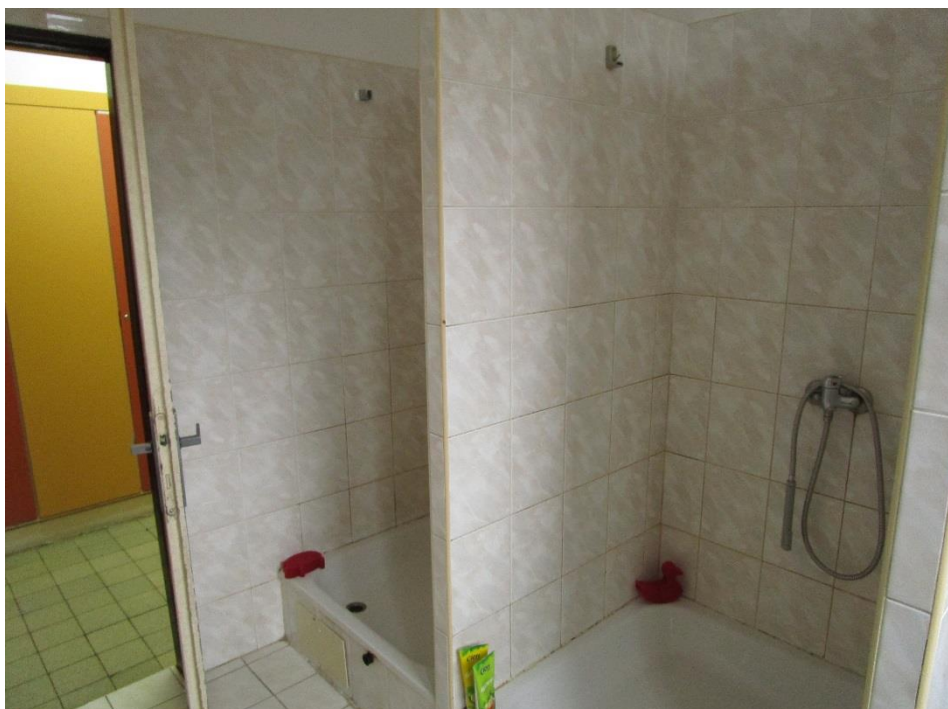
Obr. 4 - kuchyňský kout

2. Soukromí v koupelně a na toaletě

Děti by měly mít zajištěno soukromí během každodenních hygienických činností.¹⁰ Důležitost této potřeby roste úměrně s přibývajícím věkem dětí. Nemožnost uzavřít se na toaletě a v koupelně není u velmi malých dětí, u kterých je ještě mnohdy potřeba vykonávat při těchto činnostech dohled, nikterak zásadní.

Kromě jedné domácnosti se toalety nacházejí mimo rodinné skupiny na patrech. Toalety jsou zvláště pro hochy i děvčata. Na některých toaletách se nelze zamknout. To ostatně není možné ani v koupelnách na rodinných skupinách. K tomu i na některých rodinných skupinách chybějí závěsy, matná skla (či jiné prvky zajišťující soukromí) ve sprchových koutech (viz obr. 5).

Obr. 5 - koupelna bez možnosti uzamčení a sprchové kouty bez závěsů

Možnost zamknout se na toaletě či v koupelně by měla být pro starší dítě samozřejmostí. Vhodným řešením pro zajištění bezpečnosti jsou bezpečnostní otočné zámky, které lze v případě potřeby otevřít i zvenčí. Současný stav proto považuji za nevyhovující a apeluji na zařízení, aby zjednalo jeho nápravu.

Opatření:

- 1) Dovybavit sprchové kouty prvky zajišťujícími soukromí (do 3 měsíců).**
- 2) Dovybavit toalety a koupelny uzamykatelnými mechanismy (do 3 měsíců).**

¹⁰ Standard 2.22.

3. Návštěvní místnost

Návštěvám by neměla být kladena nepřiměřená organizační či administrativní omezení.¹¹ U umístěných dětí stále trvá jejich právo i právo jejich rodičů na rodinný život.¹² Rodičovská odpovědnost, která zahrnuje právo rodičů spočívající v udržování osobního styku s dítětem, trvá i v případě dítěte umístěného v zařízení.¹³

Zařízení má podle vyhlášky upravit ve svém vnitřním řádu formy uskutečnění kontaktů dětí s rodiči a dalšími osobami.¹⁴ Vnitřní řád zařízení pouze v tomto bodě odkazuje na ustanovení zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění dalších předpisů (dále jen „zákon“ či „zákon o ústavní výchově“). Návštěvní řád není přílohou vnitřního řádu.

Členové rodiny nebo blízké osoby dítěte by měly mít možnost podívat se na pokoj dítěte, a seznámit se tak s prostředím, ve kterém dítě žije. Výjimkou jsou případy, kdy by taková návštěva mohla rušit spolubydlící dítěte či chod rodinné skupinky. Důležitou roli hraje také soukromí při návštěvách a jejich ničím a nikým nerušený průběh.

Výpovědi dětí se rozcházejí v tom, jestli v případě návštěvy rodičů s nimi mohou pobýt v jejich pokoji. Z pohovoru se zaměstnanci zařízení vyplynulo, že k návštěvám bývá zpravidla vyhrazena vstupní hala, případně berou rodiče dítě ven. Prostory vstupní haly jsou opatřeny pohovkou a stolem (viz obr. 6). Vstupní hala se nachází hned ve vchodu do budovy u kanceláří personálu. Kdokoliv vchází nebo vychází z budovy či navštěvuje kanceláře personálu, tak nutně prochází i kolem prostoru vyhrazeného návštěvám, a může tak narušit soukromí a průběh návštěvy.

Domnívám se, že minimálně prostory vstupní haly ve stávajícím stavu nejsou způsobilé poskytovat důstojné prostředí tak, aby návštěvám byl zajištěn **dostatek soukromí**. Zařízení by za tímto účelem mělo zajistit kapacitně dostačující, vhodně zařízené návštěvní prostory.

11 Veřejný ochránce práv. Standardy péče o ohrožené děti a jejich rodiny. Brno: 2013, s. 16.

12 Článek 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

13 Ustanovení § 858 občanského zákoníku.

14 Bod 5 příloha č. 1 vyhlášky č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

Obr. 6 - návštěvní prostor ve vchodové hale dětského domova

Opatření

- 3) Zřídit důstojně a vhodně vybavený návštěvní prostor, kde bude mít dítě s návštěvníkem dostatek soukromí a nebude rušeno (do 6 měsíců).**

4. Kontakty na instituce

Podle vnitřního řádu mají děti právo se obracet se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení. Mají právo požadovat, aby podání adresovaná příslušným státním orgánům, orgánům územní samosprávy a právníkům a fyzickým osobám, jsou-li pověřeny výkonem sociálně-právní ochrany dětí, byla ze zařízení odeslána v následující den po jejich odeslání pracovníkům zařízení. To vše bez kontroly obsahu podání. Ve vnitřním řádu je definováno, jak je stížnost evidována a jak je s ní dále nakládáno.

Děti mají také fakticky možnost vložit svoje připomínky či stížnosti do schránek důvěry, které se nacházejí na rodinných skupinkách. Tuto informaci některé z dětí samy potvrdily. V zařízení však chybějí viditelně umístěné, letmým pohledem dostupné kontakty na státního zástupce, Kancelář veřejného ochránce práv a Českou školskou inspekci, například ve formě menšího plakátu.

Opatření

- 4) Poskytnout dětem kontaktní údaje na instituce, které se zabývají ochranou práv dětí (bezodkladně).**

Pobyt dítěte v zařízení

5. Opatření ve výchově

5.1 Kapesné

Dětem a nezaopatřeným osobám, kterým se poskytuje plné přímé zaopatření, náleží kapesné.¹⁵ Jeho výše je stanovena nařízením vlády.¹⁶ Za prokázané porušení povinností vymezených zákonem **může být dítěti sníženo kapesné v rozsahu stanoveném zákonem.**¹⁷ Podle zákona se kapesné snižuje prostřednictvím opatření ve výchově.

V opatření ve výchově by mělo být písemně zdůvodněno krácení kapesného a dítě by mělo mít možnost s tímto rozhodnutím vyjádřit případný nesouhlas. Pokud dítě s uloženým opatřením nesouhlasí a uvede své námitky, je třeba se s nimi vypořádat, dítěti vše vysvětlit a zaznamenat.¹⁸

Účinností zákona č. 333/2012 Sb. bylo původní ustanovení § 31 odst. 1 zákona o ústavní výchově změněno tak, že přiznává dítěti nárok na kapesné, jehož výši stanoví vláda nařízením.¹⁹ Původní ustanovení o tom, že dítě má nárok minimálně na dvě třetiny zákonem vymezeného kapesného, vykládané tak, že je možné kapesné opatřením ve výchově snížit o jednu třetinu, bylo ze zákona vypuštěno. **Je tedy zřejmé, že zákon o ústavní výchově odkazuje s účinností od 1. listopadu 2012 v § 21 odst. 1 písm. b) a v odst. 3 písm. c) na neexistující právní úpravu.**

Studiem dokumentace jsem zjistila, že v zařízení dochází ke snižování kapesného buď prostřednictvím opatření ve výchově, anebo také bez využití tohoto nástroje pouze na základě rozhodnutí pedagogických pracovníků. V dokumentaci dětí bylo uloženo opatření ve výchově, avšak jen tehdy, když došlo ke snížení kapesného na minimální částku, kterou dítě může obdržet. V ostatních případech snižování kapesného opatření uloženo nebylo.

Podle zákona se kapesné snižuje prostřednictvím opatření ve výchově. Zákon však současně odkazuje na neexistující právní úpravu, protože **rozsah opatření musí být upraven přímo zákonem o ústavní výchově.** Z toho plyne závěr, že toto opatření ve výchově za stávající podoby zákona o ústavní výchově nelze ukládat.

15 Ustanovení § 31 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb.

16 Nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení částky příspěvku na úhradu péče, částky kapesného, hodnoty osobních darů a hodnoty věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku dítěti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

17 Ustanovení § 21 odst. 1 písm. b) zákona č. 109/2002 Sb.

18 Veřejný ochránce práv. Souhrnná zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, 2011, s. 114. (dále jen „souhrnná zpráva 2011“).

19 Zákon č. 333/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Snižování kapesného není pro děti dostatečně předvídatelné, nyní je navíc nezákonné. V nejzazším případě otevírá prostor i potenciální svévoli. Jsem si vědoma výchovné funkce tohoto nástroje, ale jsem přesvědčena, že chování dětí lze korigovat i jinými způsoby. Doporučuji zařízení neukládat opatření ve výchově podle ustanovení § 21 odst. 1 písm. b) a ustanovení § 21 odst. 3 písm. c) zákona o ústavní výchově, a to do doby, než to obecně závazný právní předpis bude umožňovat.

Opatření:

- 5) Nesnižovat kapesné do doby, než to bude obecně závazný předpis umožňovat (bezodkladně).**

5.2 Zletilí příjemci opatření ve výchově

Dítě má právo na to, aby bylo hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se také vyjadřovat.²⁰ Dětem může být v závislosti na jejich chování uloženo opatření ve výchově (pozitivní odměna i negativní sankce), které musí splňovat zákonem stanovené podmínky.²¹

Opatření ve výchově je podle ustanovení § 21 zákona o ústavní výchově možné ukládat **pouze dětem**. Kdo se rozumí pod pojmem dítě, je vymezeno v ustanovení § 1 odst. 2 zákona. Osobu, která je v zařízení na základě smlouvy, zákon označuje za tzv. nezaopatřenou osobu (ustanovení § 2 odst. 6), a nikoliv za dítě.

V dokumentaci lze nalézt mnoho příkladů pozitivních i negativních opatření a je zjevné, že zařízení tento nástroj běžně využívá pro motivaci dětí či případný postih za jejich prohřešky. **V dokumentaci lze však také nalézt několik opatření ve výchově, která shledávám v rozporu se zákonnou úpravou.** V osobním spisu osoby A je záznam o opatření ve výchově ze dne 24. ledna 2019, a to omezení večerních vycházek ve dnech 1. až 3. února 2019 a 8. až 10. února 2019. Osoba A přitom v zařízení pobývá od 30. listopadu 2018 na základě smlouvy o dobrovolném pobytu, a je tak tzv. nezaopatřenou osobou.

Ukládání opatření ve výchově osobám, které se v zařízení nachází na základě smlouvy o dobrovolném pobytu, nemá v zákoně žádný podklad. Již můj předchůdce upozorňoval zařízení pro výkon ústavní výchovy, aby neuplatňovala vůči nezaopatřeným osobám v režimu ustanovení § 2 odst. 6 zákona o ústavní výchově opatření ve výchově. Tím samozřejmě zařízení nemá rezignovat na požadování plnění povinností ze strany tzv. nezaopatřené osoby. Případné uložené sankce by však vždy měly odrážet skutečnost, že jde již o zletilce s právem na soukromí, autonomii a odlišné životní potřeby.²²

Opatření:

- 6) Upustit od ukládání opatření ve výchově nezaopatřeným osobám (bezodkladně).**

20 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. l) zákona o ústavní výchově.

21 Ustanovení § 21 zákona o ústavní výchově.

22 Souhrnná zpráva 2011, s. 112.

5.3 Omezení trávení volného času mimo zařízení

Jedním z opatření ve výchově je možnost zařízení omezit či zakázat trávení volného času mimo zařízení v rozsahu stanoveném vnitřním řádem. Podle vnitřního řádu lze samostatnou vycházku omezit, nebo zakázat dítěti nejdéle po dobu 14 dnů.²³

Ve spisech lze nalézt opatření ve výchově, ve kterých bylo dětem uloženo omezení vycházek, přičemž je zde uvedeno pouze, že se jedná o omezení „odpoledních vycházek“ trvajících po určitou dobu (v jiných opatřeních se jedná o omezení večerních vycházek opět trvajících nějakou dobu).²⁴ Ve vnitřním řádu chybí upřesnění, jakým způsobem je ono omezení provedeno. Jestli snad ve skutečnosti omezení znamená zkrácení o jednu hodinu, o dvě či o tři. I samotná opatření ve výchově, prostřednictvím kterých bylo uloženo omezení vycházek, postrádají bližší vymezení ve vztahu ke konkrétnímu dítěti a konkrétní události. Ve vnitřním řádu je pouze obecně stanoveno, že délku vycházky určuje pedagogický pracovník podle věku dětí, jejich způsobilosti a také podle jejich zásluh.

Domnívám se, že § 21 odst. 1 písm. c) zákona umožňuje dítěti zakázat, nebo omezit trávení volného času mimo zařízení **pouze v rozsahu stanoveném vnitřním řádem**. Vnitřní řád by měl stanovit, jakým způsobem mohou být vycházky dítěti v rámci jednoho dne omezeny. Pokud je tedy dítěti uloženo opatření, ve kterém je uvedeno, pouze že se mu omezují večerní/odpolední vycházky bez dalšího upřesnění, považuji toto opatření za neurčitě.

Opatření:

- 7) Vymezit ve vnitřním řádu konkrétní postup při omezování vycházek (do 3 měsíců).**

6. Stravování

Zaměstnanci zařízení mohou zajišťovat stravování za pomoci dětí obdobně jako v rodině, zejména snídaně, svačiny, celodenní stravování o víkendech, v době svátků apod., s tím, že současně mohou provádět nákup potravin.²⁵

V dětském domově je stravování dětí zajišťováno školní kuchyní ve společné jídelně. V neděli si děti v rámci rodinné skupiny zajišťují celodenní stravování předem naplánované stravy, a to včetně nákupu potravin (viz obr. 8).²⁶ Strava je stejně zajištěna i starším dětem, které bydlí v horním patře a mají volnější režim, včetně nezaopatřených osob.

V podkroví budovy je přitom vybudovaná kuchyň (viz obr. 7) a rodinné skupinky mají také ve společných prostorách vlastní kuchyňské kouty, kde by se děti mohly případně více podílet na přípravě pokrmů.

23 Vnitřní řád, s. 24.

24 Např. opatření ve výchově dítěti B ze dne 14. 10. 2018, opatření ve výchově udělení osobě A ze dne 24. 1. 2019.

25 Viz § 2 odst. 2 vyhlášky č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

26 Vnitřní řád, s. 17.

Obr. 7 - kuchyňka v podkroví

Obr. 8 - společná jídelna

Organizace stravování v zařízení je jedním z prostředků, jak lze napomoci k tomu, aby prostředí dětského domova bylo pro dítě více běžnou domácností než ústavním zařízením. Usedání rodiny ke společnému jídlu je často nejenom společenským rituálem v rodinách, ale i stabilizačním prvkem pro dítě. Společná příprava jídla pak slouží nejenom jako příprava dětí do života, ale zároveň může utužovat rodinnou skupinku a umožní dítěti podílet se na sestavení jídelníčku.

Velmi kladně vnímám praxi, která v zařízení funguje v neděli, kdy si děti připravují jídlo s vychovateli v rámci rodinných skupin. Uvítala bych, kdyby zařízení zvážilo možnost postupného rozšíření této dobré praxe i na další dny v týdnu, popř. alespoň na část denního stravování (např. začít jen snídaněmi).

Děti jednoho dne opustí zařízení a budou se muset starat samy o sebe. Takto mohou začít postupně přejímat odpovědnost za své denní povinnosti. Je důležité, aby věděly, jak rozpočítat peníze na nákup, kde se kupují potraviny a jak si připravit alespoň základní jídla. Pokud mají děti a zejména tzv. nezaopatřené osoby v horním patře umístěnou kuchyni, tak by ji mohly postupně začít využívat.

Opatření:

- 8) Přípravu jídla i stravování přenést postupně přímo na rodinné skupiny (průběžně).**
- 9) Tzv. nezaopatřené osoby podporovat v tom, aby si stravu připravovaly samy (průběžně).**

Zastupování dítěte a rozhodování o jeho záležitostech

7. Zastupování dítěte

Rodičovská zodpovědnost je právními předpisy koncipována zásadně jako nepřevoditelná a omezena může být pouze rozhodnutím soudu.²⁷ Zákonní zástupci mají právo vyjadřovat se k návrhu opatření zásadní důležitosti ve vztahu k dítěti, nehrozí-li nebezpečí z prodlení, a na informace o provedeném opatření.²⁸ Pro situace, kdy rodič není schopen rodičovskou zodpovědnost zastat, konstruuje zákon řešení v podobě poručnictví či opatrovnictví.²⁹

Ředitel zařízení je oprávněn v zájmu úspěšné výchovy dítěte zastoupit dítě v běžných záležitostech, a pokud jeho zákonní zástupci neplní své povinnosti, nebo nejeví o dítě skutečný zájem, je oprávněn zastoupit dítě i ve věcech zásadní důležitosti, vyžaduje-li to zájem dítěte.³⁰ V těchto případech je však nutné dbát možného střetu zájmů ředitele a samotného dítěte. Pokud se tedy názory ředitele a dítěte ve věcech zásadní důležitosti neshodují, musí se ředitel obrátit na soud s návrhem na ustanovení kolizního opatrovníka.³¹

Zákon o zdravotních službách stanoví, že práva a povinnosti zákonného zástupce při poskytování zdravotních služeb dítěte v případech, kdy hrozí nebezpečí z prodlení a nelze bez zbytečného odkladu získat vyjádření zákonného zástupce, náleží též statutárnímu orgánu nebo jím pověřené osobě školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, byla-li soudem nařízena ústavní nebo ochranná výchova.³²

V dokumentaci dětí se nachází tzv. **prohlášení zákonného zástupce dítěte**. Zákonný zástupce v něm uděluje souhlas k zastupování dětí zařízením, resp. jeho řediteli, v několika případech. Jedná se například o souhlas s lékařským zákrokem nebo výkonem, který byl doporučen dětským nebo odborným lékařem (nošení brýlí, nošení rovnátek, vytržení zubu, drobné chirurgické výkony). To se podle textu prohlášení netýká plánovaných operačních výkonů, pobytu v ozdravném zařízení ani hospitalizace, pokud nenastal akutní stav.

Některé děti umístěné v zařízení jsou v péči odborných lékařů (např. neurologie, ortopedie, pedopsychiatrie, sexuologie či psychoterapie), a skutečně se tak může stát, že v průběhu jejich pobytu v zařízení bude zastupování dětí ředitelem aktuální. V dokumentaci dětí se tak nachází například zápis o jednání zařízení s matkou dítěte v případě plánování chirurgického zákroku či žádost adresovaná zákonnému zástupci o vyjádření k případné hospitalizaci

27 Ustanovení § 858 občanského zákoníku.

28 Ustanovení § 26 odst. 1 písm. b) zákona o ústavní výchově.

29 Ustanovení § 878 občanského zákoníku.

30 Ustanovení § 23 odst. 1 písm. l) zákona o ústavní výchově.

31 Viz § 460 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

32 Ustanovení § 42 zákona o zdravotních službách.

tehdy, kdy se hospitalizace dítěte jevila nejvhodnějším řešením v dané konkrétní situaci. **Z toho je zřejmé, že se zařízení snaží získávat souhlas zákonných zástupců ad hoc v případech, kdy nenastal akutní stav, a tuto praxi vítám.**

Není mi však jasné, proč si zařízení předem obstarává souhlas i s takovými zákroky, jakými jsou např. nošení brýlí, nošení rovnátek či drobné chirurgické výkony. Rozumím těžkostem spojeným s každodenní starostí o děti při mnohdy obtížné dosažitelnosti rodičů či jejich nezájmu. Ředitel zařízení však může při nedostupnosti rodičů navrhnout soudu ustanovení opatrovníka.

Pokud udělí tedy rodič předem souhlas například s eventuálním trháním zubu či drobným chirurgickým zákrokem, jak předpokládá zmíněné prohlášení zákonného zástupce dítěte, tak **se nejedná o informovaný souhlas s daným konkrétním zákrokem** a nejedná se ani o věc běžného významu.

Souhlas může být považován za informovaný tehdy, když je udělen až poté, co zdravotnický personál řádně poučí zákonného zástupce o okolnostech a rizicích spojených s daným úkonem. Informovaný souhlas nelze udělit předem při nástupu dítěte do zařízení, a jako takový tedy nemůže být platný.³³ Doporučuji proto zařízení upustit od praxe předem vyžadovaných zmocnění k zastupování dítěte ve věcech zásadní důležitosti.

Opatření:

- 10) Upustit od praxe předem vyžadovaných zmocnění k zastupování dítěte ve věcech zásadní důležitosti (bezodkladně).**

³³ Viz § 34 odst. 1 zákona o zdravotních službách.

Personál

8. Supervize

Práce ve školském zařízení může být náročným a mnohdy skutečně stresujícím povoláním. Těžkosti, které toto povolání obnáší, mohou vést k profesnímu vyčerpání a frustraci. Tyto stavy se pak mohou nakonec ve svém důsledku projevat i nevhodným chováním personálu směrem k umístěným dětem, jejich rodinám i kolegům a kolegyním.

Stavu profesního vyčerpání a frustrace by přitom vedení zařízení mělo předcházet zajištěním pravidelné podpory ze strany nezávislého kvalifikovaného odborníka, tzv. supervize. Podle mých zjištění však v zařízení žádné supervize v současnosti neprobíhají. Tímto samozřejmě netvrdím, že by se zaměstnanci zařízení jakkoliv, byť i náznakem nevhodně, projevovali či trpěli uvedenými stavy. Supervize zde slouží jako **preventivní nástroj**. Jedná se o jednu z možností dalšího profesionálního rozvoje pedagogických pracovníků ve vztahu k dětem a náročným situacím.

Domnívám se, že tento nástroj sebereflexe a prevence před negativními stavy by se měl stát jedním ze základních nástrojů pro fungování týmu, a proto zařízení doporučuji jeho zavedení.

Opatření:

- 11) Zajistit týmu podporu prostřednictvím pravidelné a funkční supervize (do 3 měsíců).**

9. Personální zabezpečení

Pro děti je vhodné, pokud v zařízení pracuje muž na pozici vychovatele, neboť se tak mohou seznámit s pozitivním mužským vzorem. V zařízení v současnosti působí 13 vychovatelek, z toho 4 asistentky pedagoga. V zařízení nepůsobí žádní muži na pozici vychovatele.

Jsem si vědoma stavu na trhu práce a obtíží, které souvisejí s dostupností kvalifikovaných motivovaných pedagogických pracovníků. V době návštěvy dětského domova nebyl přítomen jeho ředitel, a tedy nebyla příležitost tuto otázku osobně projednat. Bez formulace doporučení tedy pouze **apeluji na vedení zařízení, aby usilovalo o zaměstnání mužů na pozici vychovatele.**

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none">• Poskytnout dětem kontaktní údaje na instituce, které se zabývají ochranou práv dětí (opatření č. 4)• Nesnižovat kapesné do doby, než to bude obecně závazný předpis umožňovat (opatření č. 5)• Upustit od ukládání opatření ve výchově nezaopatřeným osobám (opatření č. 6)• Upustit od praxe předem vyžadovaných zmocnění k zastupování dítěte ve věcech zásadní důležitosti (opatření č. 10)
Do 3 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• Dovybavit sprchové kouty prvky zajišťujícími soukromí (opatření č. 1)• Dovybavit toalety a koupelny uzamykatelnými mechanismy (opatření č. 2)• Vymezit ve vnitřním řádu konkrétní postup při omezování vycházek (opatření č. 7)• Zajistit týmu podporu prostřednictvím pravidelné a funkční supervize (opatření č. 11)
Do 6 měsíců	<ul style="list-style-type: none">• Zřídit důstojně a vhodně vybavený návštěvní prostor, kde bude mít dítě s návštěvníkem dostatek soukromí a nebude rušeno (opatření č. 3)
Průběžně	<ul style="list-style-type: none">• Přípravu jídla i stravování přenést postupně přímo na rodinné skupiny (opatření č. 8)• Tzv. nezaopatřené osoby podporovat v tom, aby si stravu připravovaly samy (opatření č. 9)